

Sevgi ILICA *

VYAÇESLAV İVANOV'UN *BEBEKLİK* ADLI ESERİNİN CARL GUSTOV JUNG'UN ANNE ARKETİPİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ

AN EXAMINATION OF VYACHESLAV IVANOV'S WORK '*INFANCY*' IN THE CONTEXT OF CARL GUSTAV JUNG'S MOTHER ARCHETYPE

ÖZET

Rus sembolizminin kuramcılarından ve genç kuşak temsilcilerinden, düşünür ve şair Vyacheslav İvanoviç İvanov (1866-1949) *Bebeklik (Младенчество)* adlı poemasını 1913-1918 yılları arasında kaleme alır. Şair, yaşamının ilk beş yılına ışık tutan bu otobiyografik eserinde çocukluğundaki ilk izlenimlerini ve anılarını açığa vurur. Kapalı anlatım, yüksek ve süslü bir üslup kullanılan ve Onegin kıtası (Онегинская строфа)¹ ile yazılan bu eserin merkezinde şairin çok sevdiği annesi Aleksandra Dmitriyevna Preobrajenskaya yer alır. Bu çalışmada, bahsi geçen eserde yer alan anne imgesinin İsviçreli psikiyatrist Carl Gustav Jung'un geliştirdiği ve kolektif bilinçdışının bir yansıması olarak varsaydığı anne arketipi çerçevesinde ele alınması amaçlanır. Bu bağlamda, ilkin incelemeye zemin hazırlamak üzere Jung'un arketip ve anne arketipi kuramlarının detaylı bir şekilde açıklanması hedeflenir. İnceleme betimleyici ve biyografik metotla gerçekleştirilir. İvanov'un şiir sanatının ayrıntılı incelenmesi hususunda, şairin hayatına ve kariyerine yön veren annesiyle kurduğu ilişkinin detaylıca araştırılması önem arz eder. Sonuç olarak, İvanov'un şiir sanatının ve dinî-ahlaki görüşlerinin doğumundan itibaren annesinin etkisiyle biçimlendiği görülür. Şairin annesiyle özdeşleştiği Meryem Ana ve gül arketipleri, İvanov'un annesini kutsal bir varlık olarak varsaydığını açığa vurur.

Anahtar kelimeler: Vyacheslav İvanov, Jung, anne, arketip, Rus sembolizmi, psikanaliz.

ABSTRACT

Philosopher and poet Vyacheslav Ivanovich Ivanov (1866-1949), one of the founders of Russian Symbolism and a representative of the younger generation, wrote his poema "*Infancy*" (Младенчество) between the years of 1913 and 1918. In this autobiographical work, the poet reveals his earliest impressions and memories from his childhood. The central figure of the work is Alexandra Dmitrievna Preobrazhenskaya, the poet's beloved mother. The poema uses a closed narrative style and a high and ornate language, written in the Onegin stanza. In this study, the aim is to examine the image of the mother in the aforementioned work within the framework of the mother archetype developed by Swiss psychiatrist Carl Gustav Jung as a reflection of the collective unconscious. To achieve this goal, Jung's theories of archetype and mother archetype are first detailed. The analysis is conducted using descriptive and biographical methods. It is important to conduct a detailed examination of Ivanov's poetry, and to thoroughly investigate the relationship he had with his mother, which shaped his life and career. As a result, it is observed that Ivanov's poetry and religious-moral views were shaped by the influence of his mother from his birth. The Mary and rose archetypes that the poet identifies with his mother reveal that Ivanov considers his mother to be a sacred being.

Keywords: Vyacheslav Ivanov, Jung, mother, archetype, Russian symbolism, psychoanalysis.

* Arş. Gör. Dr., Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Rus Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı, Burdur / Türkiye. E-posta: sevgyavas@windowslive.com

¹ Onegin kıtası (Онегинская строфа): Aleksandr Sergeyeviç Puşkin'in Yevgeni Onegin eseri için özel olarak oluşturduğu 14 satırlık kıta türü.

Giriş

Psikanaliz, insan davranışlarını ve duygularını anlamak için kullanılan bir kuram ve tedavi yöntemidir. Bu kuram, insanın bilinçli zihni ile bilinçdışı zihninin arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışır. Psikanalitik edebiyat kuramı ise edebî eserlerin derinliklerindeki anlamları ortaya çıkarmak için psikanaliz kuramından faydalanır. Gerek edebiyat gerekse psikolojinin özünde insana ait duygu, arzu ve zihinsel süreçler bulunması (Aras, 2019, s. 85) bahsi geçen alanlarda disiplinler arası çalışmalara güçlü bir zemin hazırlar. Söz gelimi, İsviçreli psikiyatrist Carl Gustav Jung (1875-1961) 1941 yılına ait *Psikoloji ve Edebiyat (Psychologie und Literatur)* adlı yazısında yer alan, “*Psikişik süreçlerin incelenmesinden başka bir şey olmayan psikoloji, edebiyatın incelenmesi konusuna el atabilir; çünkü insan ruhu bütün bilimlerin ve sanatların kaynağıdır*” (1981, s. 53) sözleriyle edebiyat ve psikoloji arasındaki etkileşime dikkat çeker. Nitekim son yıllarda psikanalitik edebiyat araştırmaları hız kazanmıştır.

Temeli Avusturyalı bilim insanı Sigmund Freud (1856-1939)’un psikanaliz kuramına dayanan psikanalitik yaklaşım şairin/yazarın biyografisine, kişiliğine, bilinçaltına ve içsel çatışmalarına yönelir. Psikanalitik analiz eserin ortaya çıkış süreci, metnin dili, sembolleri ve eser kahramanlarının ruh hâlleri, eylemleri, rüyaları ve davranışları çerçevesinde detaylandırılır.

Freud’un öğrencisi olan, onunla birlikte psikanalitik çalışmalar yaptıktan bir süre sonra fikir ayrılığına düşerek kendisine ait “Analitik Psikoloji” kuramını geliştiren Jung, insan ruhunu üç kavram üzerinde temellendirir: bilinç, kişisel bilinçdışı ve kolektif bilinçdışı (Jung, 1959, s. 3). Freud’tan farklı olarak Jung, bilinçdışının yalnızca kişisel deneyimler esnasında yaşanan baskılar tarafından oluşmadığını ileri sürer. Jung, bilinçdışının kolektif nitelikte olduğunu ve doğuştan belirli izler taşıdığını düşünür (Samuels, 2008, s. 5). Psikiyatristin, tüm insanlığın deneyimlerinden oluştuğunu var saydığı “arketipler” ise kolektif bilinçdışı kavramının alt başlıklarından biridir (Jung, 1959, s. 5).

Jung’a göre, insan zihni belirli kalıplara ve yapısal düzenlemelere sahiptir. Bu kalıplar, tarihsel ve kültürel deneyimlerimizden kaynaklanan ortak imgeleri içerir. Nesilden nesle aktarılan en sık karşılaşılan evrensel imgeler arasında anne, baba, kahraman, bilge ve yabancı arketipleri sayılabilir. Yaşam veren, besleyen, koruyan ve sevgi dolu bir figür olarak görülen anne arketipi, insanlık tarihi boyunca üzerinde en çok durulan imgelerden biri olmuştur. Jung, 1954 yılında yayımlanan *Anne Arketipinin Psikolojik Yönleri (Die Psychologischen Aspekte des Mutter Archetypus)* adlı çalışmasında anne arketipinin insan psikolojisini hayat boyu nasıl etkilediğini inceler. Ona göre, anne özellikle erkek çocuğun ruh dünyasını neredeyse tümüyle şekillendirebilen güçlü, başat ve gizemli bir olgudur. Bunun yanı sıra, Jung çocuk psikolojisi üzerindeki tüm etkilerin tek kaynağının sadece kişisel anne değil, aynı zamanda anneye atfedilen arketipler olduğunu vurgular (Jung, 2021, s. 24).

Jung’un kolektif bilinçaltında yerleşik olan temel sembolik yapıları teşkil eden arketip kuramı ile Gümüş Çağ Rus edebiyatı şairlerinden ve Rus sembolizminin kuramcılarında Vyacheslav İvanoviç İvanov’un sembol kavramı paralellik gösterir. Şair, sembolün tanımını geçmiş inanç, değer ve deneyimlerle bağdaştırarak yapar. Başka bir deyişle, İvanov sembolün tıpkı arketip gibi insanlık tarihine ait ortak imgeleri barındırdığını düşünür. Şair, 1904 yılında *Vesı* dergisinde yayımlanan *Şair ve Savat (Поэт и чернь)* adlı makalesinde şöyle yazar:

“Sembol, ancak anlamı tükenmez ve sınırsız olduğunda gerçek bir semboldür. Çok çehreli, çok anlamlı ve her zaman karanlık derinlerdedir. Semboller söylenmediklerinde, ifade edilmediklerinde ve biz onların karşısında çaresiz kaldığımızda, bir tarihçinin önüne tabiatlarının bir özelliğini sunarlar: Tarihçi sembolleri fosilleşmiş eski inançlarda, unutulmuş mitlerde ve yok sayılmış kültlerde keşfeder” (1971, s. 713).

İvanov ve Jung'un sembol ve arketip kavramlarındaki benzerlik, İvanov'un sembolik bir dil kullanarak kaleme aldığı eserlerinin Jung'un arketip kuramı bağlamında incelenmesini elverişli kılar. Çalışmada Jung'un arketip ve anne arketipi kavramlarının açıklanması ve İvanov'un *Bebeklik (Младенчество)* eserindeki anne imgesinin Jung'un anne arketipi bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Bahsi geçen eser anne arketipini belirgin bir biçimde yansıtmaması bakımından araştırmaya uygun bulunmuştur. İnceleme, Jung'un anne arketipi ve anne kompleksi kuramları çerçevesinde biyografik metot ve betimleyici bir üslupla gerçekleştirilir. Çalışmanın “Jungiyen Anne Arketipi” başlıklı ilk bölümünde Jung'un geliştirdiği arketip kavramına açıklık getirilmiştir. Bahsi geçen bölümde incelemeye zemin oluşturacak Jungiyen anne arketipinin özellikleri aktarılmıştır. Bir sonraki bölümü teşkil eden “Vyacheslav İvanov'un Annesi ve İlk Çocukluk Yılları” başlığı altında, şairin annesinin kısa yaşam öyküsüne ve İvanov'un bebeklik yıllarına yer verilmiştir. “Vyacheslav İvanov'un Bebeklik Adlı Eserinde Jungiyen Anne Arketipi” adlı bölümde ise *Bebeklik* poemadaki anne arketipi önceki bölümlerin çizdiği çerçeve sınırlarında incelenmiştir. Rus sembolizminin en önde gelen kuramcılarında olan İvanov'un şiir sanatının gereğince ve muntazam incelenmesi hususunda, şairin hayatına ve kariyerine yön veren çocukluk yıllarının ve oldukça sıkı bağlar geliştirdiği annesiyle kurduğu ilişkinin detaylıca araştırılması önem arz eder.

Jungiyen Anne Arketipi

Arketipler tüm insan eylemlerinde yer alan a priori faktörlerdir. Bu doğrultuda yeni doğmuş bir bebeğin bilinci boş bir levha değildir; bilinç öncesine ait karmaşık ve nesilden nesle aktarılan olgular barındırır (Jung, 2021, s. 17, 19-20). Jung, *Anne Arketipinin Psikolojik Yönleri* adlı yazısında arketip kavramını şu sözlerle tanımlar: “*Arketipin kendisi boş ve salt biçimseldir, kendi tasvirinin a priori bir olasılığından, facultas praeformandi'den (tasarlanan yeti) başka bir şey değildir. Kalıtım yoluyla aktarılanlar tasvirler değil, biçimlerdir, bu bakımdan da yine salt biçimsel olan içgüdülere tekabül ederler*” (1959, s.79).

Jung'un kolektif bilinçdışı kavramının alt başlıklarından biri olan arketip, antikçağdan günümüze dek kullanılan ve Platon'un idea kuramıyla eş anlama gelen bir kavramdır. Jung'a göre, kolektif bilinçdışı, bilinçdışının kişisel bilinçdışından daha derinlerde olan bir bölümü ve bilincimizin ortaya çıktığı bilinmeyen maddedir (Fordham, 1996, s.27). Algı ve duyguları belirleyen, benliğin altyapısını oluşturan Jungiyen arketipleri Oğuz Cebeci şöyle tarif eder:

“*Arketipler, insan zihninde soya çekimle kazanılan ve doğum anında mevcut bazı imgeler olmaktan çok, belirli deneyimleri belirli biçimlerde yapıllaştırmaya yönelik eğilimleri ifade eder. Buna göre, örneğin, çocuğun anne imgesini doğuştan zihninde taşımasından çok, yaşadıkları aracılığıyla zihninde bir anne imgesi oluşturmasına olanak sağlayacak bir eğilime sahip olması söz konusudur*” (2015, s. 229-230).

Jung'a göre, kolektif bilinçdışında yer alan arketipler insanlığa atalarından miras kalan temel psişik elementlerdir. Zihnin derin katmanlarına yerleşen arketipler kişinin eylem ve duygularına

yön verir (Jacobi, 2002, s. 37). Jung'un insan deneyimlerinin bir deposu olarak kabul ettiği arketipler, insanlık geliştikçe kaynağını zenginleştirir. Tüm insanlık tarihinden bireye miras kalan bu nesnel elementler öznel deneyimlere maruz kalmadan bir şey ifade etmezler. Sherry Salman bu konuyu bir örnekle açıklayarak netleştirmeye çalışır. Buna göre, her insan zihninde bir Tanrı imgesi oluşturma içgüdüğü taşır. Bu içgüdü kalıtsal nitelikli bir arketip olarak varsayılabilir. Kişi yaşadığı coğrafya, kültür ve kişisel deneyimleri neticesinde zihninde kendine özgü bir Tanrı imgesi tasarlar (Salman, 2008, s. 59-62). Bu doğrultuda tüm kişisel deneyimlerin arketipsel bir kaynağı olduğu söylenebilir. Bireyin yaşadığı deneyimler, kişiliği ve diğer faktörler ise arketiplerin nasıl ifade edileceğini belirler. Jung nesnel nitelikli arketiplerin öznel insan psikolojisi üzerindeki mutlak etkisini *Anne Arketipinin Psikolojik Yönleri* adlı yazısında şu sözleriyle vurgular:

“İnsan, kavrasın ya da kavramasın, arketiplerin dünyasının bilincinde olmak zorundadır, zira insan, arketiplerin dünyası içinde, doğanın bir parçasıdır ve ona kökleriyle bağlıdır. İnsan ile hayatın ilk imgeleri arasındaki bağı kopartan bir dünya görüşü ya da toplum düzeni, bir kültür olmamakla kalmaz, giderek bir hapisane ya da bir ahıra dönüşür. İlk imgelerin şu veya bu biçimde bilincinde olunduğunda, bunlardaki enerji insana akabilir” (1959, s. 93-94).

Jung insan zihninin derin katmanlarına yüzyıllar boyunca işlemiş arketiplerin ilk ve temel kaynağına ulaşmanın mümkün olmadığını söyler (1959, s. 207). Dahası arketiplerin günlük hayattaki tezahürleri de belirsiz ve muğlak olabilir. Jung'a göre arketipler en belirgin şekilde masal, mitos gibi anonim eserlerde ve sanat eserlerinde metaforik ve sembolik bir üslupla ifade edilerek ulaşılabilir hâle gelirler. Daha net bir ifadeyle, psikiyatrist, sanat eserlerinin arketiplerin bilinçdışında eyleme geçmesi, işlenmesi ve biçimlenmesiyle ortaya çıktıklarını ileri sürer. Eseriyle arketipe somut bir form yaratan bir sanatçı, böylelikle insanlara hayatın en derin katmanlarına uzanma olasılığı sağlar (Jacobi, 2002, s. 32). Bu bakımdan, Jung'a göre sanatçı diğer insanlardan üstündür. Sanatçıları doğduklarından itibaren sıradan insanların yapacaklarından çok daha büyük bir göreve çağrılmış özel kişiler olarak gören Jung (1981, s.75) şöyle yazar: *“Sanat, öylesi bir içsel güçtür ki, insanı kuşatır ve onu kendine araç durumuna sokar”* (1995, s.13, 15).

Bu çalışmanın çerçevesini oluşturan ve Jung'un üzerinde yoğun bir biçimde çalıştığı anne arketipi ise kişisel anlamda anne, büyük anne, dadı, sütanne, ilişki içinde olunan herhangi bir kadın; daha üst anlamda tanrıça, Tanrının annesi, Bakire Meryem, Sofya; geniş anlamda kilise, üniversite, şehir, ülke, gök, toprak, orman, deniz, ay; dar anlamda doğum ve döllenme yeri olarak tarla, bahçe, kaya, mağara, ağaç, vaftiz kabı, kap biçiminde çiçek (gül ve lotus); daha dar anlamda rahim, her tür oyuk biçim gibi (Jung, 1959, s. 81) sayısız tezahürü olan bir ilk imgedir. Jung *Anne Arketipinin Psikolojik Yönleri* adlı makalesinde anne arketipinin özelliklerini şöyle sıralar: *“Anne arketipinin özellikleri annenin endişeleri ve sevgisiyle ilgilidir: dışının sihirli otoritesi; akli aşan bir bilgelik ve ruhsal yücelik; yardımsever içgüdü ve dürtüler; hepsi sevecen olan, hepsi değer ve güç veren, hepsi büyümesini ve gelişmesini destekleyen şeyler. Sihirli dönüşümün ve yeniden doğumun yeri”* (1959, s. 82).

Jung'a göre kişinin zihninde tasarladığı öznel anne imgesi kişisel, psikolojik, duygusal ve bilişsel bir deneyim olsa da yüzyıllardır oluşan arketipsel kaynaktan bağımsız gelişemez. Jung kişisel annenin etkisini tümüyle yadsımaz; fakat anne arketipinin insanın zihninde öznel deneyimlere nispeten çok daha etkin rol oynadığını şu sözlerle dile getirir: *“Benim kişisel görüşüm*

diğer psikolojik kuramlardan farklıdır. Ben kişisel anneye sınırlı ölçüde etiyolojik önem atfediyorum. Literatürde yazıldığı gibi çocuğu etkilediği kabul edilen faktörler annenin kendisinden kaynaklanmıyor. Esasen anneden beklenen ve bilinçsizce öngörülen arketipsel arka plan çocuğu etkiliyor” (1959, s. 83).

Jung anne arketiplerinin tezahürlerinin iyi ya da kötü anlamlar taşıyabileceğini söyler. Kişi bilinç dışında var olan anne arketipi ile kişisel annesiyle deneyimlediği öznel imgelerin bileşimi neticesinde anne kompleksi geliştirir. Jung bu bileşimde arketipin öznel deneyimlere oranla çok daha etkin olduğunu savunur. Bununla birlikte, Jung bilhassa erkek çocuğun ruhsal gelişiminde anne arketipinin ve annesiyle sürdürdüğü ilişki sonucunda geliştirdiği anne kompleksinin etkisinin yoğun olduğunu ileri sürer ve bu konuda şöyle yazar: “Anne, adam olacak çocuğun temas kurduğu ilk dişi varlıktır ve anne, açıkça ya da gizlice, bilinçli ya da bilinçsizce, erkek çocuğun erkekliğiyle oynaşmadan duramaz; erkek çocuk da annenin dişiliğinin giderek farkına varır ya da bilinçsizce, içgüdüsel olarak buna yanıt verir” (1959, s. 86).

Anneyi “bir çocuğun ilk, bir yetişkinin ise son dünyası” (1959, s. 94) olarak tarif eden Jung, “Anne, anne sevgisidir, benim deneyimim, benim sırrımdır” diyerek kişinin hayatındaki anne olgusunun etkin gücüne dikkat çeker. Psikiyatriste göre, anne, çocuğun hem fiziksel hem de psikolojik ön koşuludur (1959, s. 102). Anne arketipi, güvenli, besleyici ve sevgi dolu bir ortamda büyümekle ilişkilidir ve bireyin kendine güven duymasını, cesaretini ve fedakârlığını teşvik eder.

Vyaçeslav İvanov’un Annesi ve İlk Çocukluk Yılları

Vyaçeslav İvanov’un annesi Aleksandra Dmitriyevna Preobrajenskaya küçük yaşta yetim kalır. Esasen bir köy papazının torunu olan küçük kızı, yaşlı ve çocuksuz Alman kökenli Koeppen ailesi yanına alır. Ev sahibi Koeppen, Dorpat Üniversitesi’nde teoloji okumuş, Eski ve Yeni Ahit’i çok iyi bilen dindar biridir. Aleksandra bu ailenin evinde Alman ve Rus romantiklerinin etkisiyle büyür. Entelektüel bir aileyle yaşaması sebebiyle, çocukluk yaşlarından itibaren Johann Wolfgang Von Goethe, Vasiliy Jukovski ve Vissarion Belinski okur, Ludwig van Beethoven dinler. Ailesinin yönlendirmesiyle her gün düzenli bir şekilde İncil okuyarak yetişen Aleksandra, oldukça inançlı biridir. İleriki yıllarda İvanov, annesinin çok akıllı bir kadın olduğunu söyler (Zobin, 2022, s. 7-11).

Kendisini yetiştiren ailesine sadakatle bağlı olan Aleksandra evlenmeyi hiç düşünmez. Koeppen ailesi öldüğünde ise Ukraynalı hizmetçileri Tatyana ile birlikte Moskova’da Nikitskaya Caddesi’nde küçük bir eve taşınır. Aleksandra bu sırada kırk yaşındadır. Bir yıl önce hayatını kaybeden yakın arkadaşı Henrietta’nın dul eşi İvan Tihonoviç İvanov, Aleksandra’yı sıklıkla ziyaret etmeye başlar. Elli yaşında bir topograf olan İvanov’un ilk evliliğinden iki oğlu vardır. İvanov bir ziyaretinde yanında küçük çocuklarını da getirir ve onlara şöyle buyurur: “Dizlerinizin üstüne çökün ve bizim için ona yalvarın.” Çocuklar Aleksandra’ya şu sözlerle yakarılır: “Annemiz ol!” Esasen evlenme niyetinde olmayan Aleksandra çocukların bu isteğine karşı koyamaz. Çok geçmeden İvanov ve Aleksandra evlenir. Evliliklerinden yaklaşık bir yıl sonra 16 Şubat 1866 tarihinde Vyaçeslav dünyaya gelir. Anne, Vyaçeslav adını dindar bir Çek prensinden (Святой Вацлав) ilham alarak oğluna verir (Deschartes, 1971, s. 7).

Rus şair Vyaçeslav İvanoviç İvanov 1917 yılında kaleme aldığı *Otobiyografik Bir Mektup* (Автобиографическое письмо) adlı yazısında şunları dile getirir:

“Moskova’da Volkov Sokağı’ndaki evimizde dünyaya geldim. Evimizin tam karşısında bir hayvanat bahçesi vardı. Bu yerleri sevgiyle anımsıyorum, çünkü hayatımın ilk izlenimleri bu yerlerle bağlantılı. Zihnimde büyüleyici bir parıltıyla saklarım hâlâ bu anıları. Evimizin penceresinden gördüğüm fil, uzun süre bakakaldığım gergedan, uluyan kurtlar, hendeğin yanındaki geyikler, bahçemizdeki uzun akağaç. Tüm bunlar bana sanki kaybetmiş olduğum cenneti hatırlatıyor” (İvanov, 1974, s. 9).²

İvanov’un annesi yumuşak huylu, inançlı ve romantik biridir. Öte yandan babası ise tam aksine materyalist ve ateisttir. Baba İvan İvanov Alman kimyager Eduard Buchner, Alman bilim insanı Karl Vogt ve Hollandalı maddeci düşünür Jacob Moleschott’un kitaplarını elinden düşürmeyen ve 60’lı yılların aydınlarına özgü yaşayan içine kapanık biridir (Deschartes, 1971, s. 7).

İvanov’un babası İvanov, şair üç yaşındayken verem hastalığına yakalanır ve beş yaşında iken vefat eder. İvanov, hayatının ilk döneminin iki yılını evde ağır hastalık çeken babasının acı ve ıstıraplarının gölgesinde geçirir. Bunun yanı sıra, evde anne ve babası arasında dinî görüşlerindeki uyuşmazlıklar sebebiyle sıklıkla kavga çıkar. Baba İvanov eşini materyalizme ve ateizme yönlendirmek için ısrar eder. Annesi ise direnerek kutsal metinleri okumaya ve dua etmeye devam eder. Şair bu günleri *Otobiyografik Bir Mektup* adlı çalışmasında şöyle anımsar: “Kavgayı kazanan annem oldu. Babam ölmeden önce içsel çatışmalarının etkisiyle inanca yöneldi. Babam öldüğünde 5 yaşındaydım. Annem ve dadımla kaldım” (İvanov, 1974, s. 11). Küçük yaşta babasız kalan İvanov’un çocukluğu böylelikle çok sevdiği annesinin yoğun etkisi altında geçer.

Vyaçeslav İvanov’un *Bebeklik* Adlı Eserinde Jungiyen Anne Arketipi

İvanov *Bebeklik* adlı poemasını 1913-1918 yılları arasında Onegin kıtası kullanarak kaleme alır. Bu otobiyografik eser genel itibarıyla şairin hayatının ilk beş yılına ışık tutar. Daha net bir ifadeyle, eserde İvanov’un Moskova’daki ilk izlenimleri, ilk anıları ve anne-babasına yönelik ilk intibaları yer alır. Poemada gerçek olaylar ve mekânlar ile şairin çocukluğuna ait hayal ve sanrıları iç içedir (Titarenko, 2016, s. 354). Kapalı bir anlatım, yüksek ve süslü bir üslupla yazılan eseri Rus filolog Aleksey Losev, “Her adımında gizem vardı” sözleriyle betimler (1989, s. 466).

Kırk sekiz bölümden oluşan eserine İvanov ilk müsveddelerinde *Hayat (Жизнь)* adını verir; fakat içeriğinin hayatının ilk yıllarına ait olması sebebiyle *Bebeklik* olarak değiştirir (Arhangelski, 1994, s. 292). *Bebeklik* poeması *Şiirsel Yaşam Öyküsüne Giriş (Вступление в поэтическое жизнеописание)* başlıklı bölümüyle şu dizelerle başlar:

“İşte hayatın uzun menaionu,
Anıların palimpsesti,
Onun tek düşüncesi
Bütün hayatların âmini, haçtır güllerin içindeki.”

(Вот жизни длинная минея,
Воспоминаний палимпсест,
Ее единая идея —

Аминь всех жизней — в розах крест) (İvanov, 1971, s. 230).

Anlatıcı eserini *anıların palimpsesti* ve *hayatın uzun menaionu* olarak nitelendirir. Palimpsest, “parşömen yapraklarının mürekkeplerinin kazınması veya suyla silinmesi ve üzerine

² Aksi belirtilmedikçe Rusçadan yapılan bütün çeviriler makale yazarına aittir.

“yeni yazı yazılmasıyla meydana gelen kitaplara” verilen addır. Palimpsestlerde eski yazı silinip üzerine yeni yazılsa bile yeni yazının altından eski yazının izleri görülebilmektedir (Apaydın, 2019, s. 91). Bu suretle anlatıcının çocukluk anılarının tüm hayatını etkilediğini gözler önüne sermek istediği düşünülebilir. Menaion ise Doğu Ortodoks Kilisesi'nin litürjik takvim kitabıdır. Bu kitap, Ortodoks Hristiyanlarının yıl boyunca takip ettiği bayramlarını ve diğer dinî kutlamalarını belirler (Krasovitskaya, 2014, s. 43). Bu benzetmeyle anlatıcının hayatındaki dinî öğelerin ve değerlerin önemine dikkat çekmek istediği söylenebilir.

Gül ve *haç* İvanov'un şiir sanatında sıklıkla başvurduğu imgelerdir. 1910 yılında eşi Lidiya Dmitriyevna Zinavyeva-Annibal'ı kaybettiğinde İvanov, Gül-Haçlıların ve Avusturyalı düşünür Rudolf Joseph Lorenz Steiner'in öğretilerine merak sarar. Steiner'in öğretisinde *haç* dünya hayatında çekilen acıyı, *gül* ise bu çekilen acının güzelliğini simgeler (Obatnin, 2000, s. 85). Titarenko, Gül-Haçlılarda *haçın* fiziksel beden, *gülün* ise ruhun açmasını sembolize ettiğini, bunun yanı sıra şairin annesini Gül-Haçlılarda bilgeliği ifade eden Sofya kavramı ile özdeşleştirdiğini ileri sürer (2016, 353). İvanov, *Novalis'e Dair (О Новалице)* adlı yazısında gül ve haç imgelerinin geçmiş kullanımlarını şu sözlerle hatırlar: “*Haçtaki mistik gül Orta Çağ tasarılarından biridir*” (1987, s. 261). Nitekim Hristiyan gelenekte ise *haç* İsa'ya, *gül* ise Bakire Meryem'e gönderme yapar (Silard, 2017, s. 244). Tüm bu veriler ışığında, eserde genel itibarıyla anne imgesinin ön plana çıkması da göz önüne alınarak, şairin *haç* ve dolayısıyla İsa ile kendisini, *gül* imgesi ile ise annesini, Bakire Meryem'i ve annenin çiçek açmasını/doğurmasını ilişkilendirdiği düşünülebilir.

Eserde anlatıcı öksüz ve yetim annesinin geçmişini şu dizelerde verir ve annesinin aile kökeninin de kendisi gibi inançlı olduğunu altını çizer:

“Dedesi köylü bir rahipti;
Babası ise Kremlin'e, Senato'ya giderdi;
Moskova'da çocukluğumda
Başka bir rahibi daha tanırdım
Onun erkek kuzeniydi. Anne tarafından
Ben Preobrajenskiy soyundanım;
...
Fakat öksüzü kızları yerine koyup sevmeye
Alman bir çift koyulmuş;
Onların evine okuyucu³ olarak girmiş.
Yaşlıların hoşuna gitmiş
Zarif duygularını ve bilgilerini
Genç bir Rus kızının hayallerine ekmek.”
(Ей сельский иерей был дедом;
Отец же в Кремль ходил, в Сенат.
Мне на Москве был в детстве ведом
Один, другой священник — брат
Ее двоюродный. По женской
Я линии — Преображенский;
...)

³ Bazı Hristiyan mezheplerinde, bir okuyucu ayin sırasında Kutsal Kitap'tan bölümleri yüksek sesle okumakla sorumlu kişidir.

*Но сироту за дочь лелеять
Взялась немецкая чета:
К ним чтицей в дом вступила та.
Отрадно было старым сеять
Изящных чувств и знаний сев
В мечты одной из русских дев)* (İvanov, 1971, s. 233).

Jung'un kuramı uyarınca, bir çocuğun zihninde oluşan anne arketipinin çoğunlukla nesilden nesle aktarılan ortak anne imgeleriyle ve kısmen anneye yaşanan kişisel deneyimlerle oluştuğu bilinmektedir. Buna göre, İvanov'un anne arketipinin gelişim sürecinde anne tarafından soyunun kültürel yapılarının, dünya görüşlerinin ve hayata bakış açılarının etkili olduğu düşünülebilir. Şairin annesi ve ailesi oldukça inançlı insanlardır. Dahası İvanov'un annesinin evlatlık olarak geldiği evde de inanç hâkimdir. Öyle ki, Alman aile genç kızı ayinlerde dinî metinleri okuması için eğitmiştir. Gerek şairin annesinin ailevi kökeninin gerekse annesinin bizzat kendisinin inançlı kişiler olması, İvanov'un anne arketipini dinî unsurlarla bağdaştırması hususunda etkilediği söylenebilir. Nitekim *Otobiyografik Bir Mektup* adlı çalışmasında şair şu sözleriyle bunu doğrular: "Manevi yapımı annemden aldım. Annem beni tümüyle etkiledi. Onu tüm kalbimle sevdim. Onunla çok yakındık. Hayatının tüm detaylarını bilirdim. Hatta çocukluğumda onun yaşadıklarını kendim yaşamışım gibi hissederdim" (1974, s. 7). Eserin devamında anlatıcı çok sevdiği annesinin tasvirine şu övgü dolu ifadelerle devam eder ve onun "Rus" milletine özgü oluşuna ve zekâsına dikkat çeker:

"Gerçekten de annemi
Genç bir Rus kızı olarak adlandırmak mümkündü:
Tavus kuşuna benzer yürüyüşü,
Sağlıklı ve al yanaklı bir gençti, serpildi
Kadınısı güzel kokusuyla,
Tıpkı bir Rus'un kalbinin dileyeceği şekilde.
Ve koyu renkli saçının örgüsü
Topuğuna uzandı. Hep boş şeyler
Konuşurlar 'uzun saça' dair:
Ve ona 'Gülmeyen kız' derlerdi.
Bununla birlikte harika bir sese sahipti:
İşin erbabları 'Seni tiyatrodaki çiçeklerle karşılarıydı'
Diye yakınırlardı."

*(А девој русскою по праву
Назваться мать моя могла:
Похожа поступью на паву, —
Кровь с молоком, — она цвела
Так женственно-благоуханно,
Как сердцу русскому желанно.
И косы темные до пят
Ей достигали. Говорят
Пустое все про «долгий волос»:
Разумница была она —
И «Несмеяной» прозвана.*

*К тому ж имела дивный голос:
«В театре ждали б вас венки» —
Так сетовали знатоки) (İvanov, 1971, s. 233).*

Anlatıcının annesini idealize ederek örnek bir Rus kızı oluşturmaya çalıştığını söyleyebiliriz. Genç kız sağlıklı, güzel ve yetenekli olmasına rağmen evinden ayrılmaz ve Ortodoks geleneklerine tümüyle riayet eder. Genç kız kendisini dinî öğretilere öylesine kaptırır ki dünyevi zevklere sırtını döner ve gerek göremedikçe gülmez. Eserin devamında anlatıcı annesinin kendisi doğmadan önce gördüğü bir rüyayı anlatır. İncil'e ve Aziz Yorgi'ye gönderme yapılan dizeler şöyledir:

“Önceden rüyasında bir tapınak görmüştü

...

Tapınağın içinde ona Aziz Yorgi ışın fırlattı;
İlahi elçinin mızrağı altında
O toprağın içine girip büyüdü.”

(Заране храм ей снился

...

В нем луч в нее метнул Георгий;

Под жалом Божьего посла

Она в земную глубь вросла) (İvanov, 1971, s. 235).

Bu dizelerde anlatıcının annesini Meryem ile kendisini ise dünyaya özel olarak gönderilen İsa ile ilişkilendirdiği düşünülebilir. Jung, rüyalarda görülen *tapınak* imgesinin Meryem Ana ile bağıntılı dişil bir sembol olduğunu söyler (2015, s.170). Ok/ mızrak/ışın saplanması/ fırlatılması ise İncil'de şöyle geçer: “*Bu çocuk, İsrail’de birçok kişinin düşmesine ya da yükselmesine yol açmak ve aleyhinde konuşulacak bir belirti olmak üzere belirlenmiştir. Senin kalbine de adeta bir kılıç saplanacak. Bütün bunlar, birçoklarının yüreğindeki düşüncelerin açığa çıkması için olacak*” (Luka 2: 34-35) (Kutsal Kitap, 2018, s. 1084). Bununla birlikte, Hristiyan geleneğine göre, Aziz Yorgi'nin *Vahiy* kitabında anlatılabilen yedi başlı ejderhayı (Vahiy 12: 3) (Kutsal Kitap, 2018, s. 1084) mızrağıyla öldürdüğüne inanılır. Böylece ejderha/şeytan mağlup edilir. Aziz Yorgi'nin ejderhayı yenmesi Hristiyanlığın paganizme karşı kazandığı bir zafer olarak yorumlanır. Eserde anlatıcı, genç kızı Hristiyan öğretilerde saygı duyulan bir azizin mızrağının koruması altında ve bir tapınağın içindeki toprakta filizlenen bir tohum gibi tasvir ederek onu kutsal ve dinî unsurlarla özdeşleştirir. Daha net bir ifadeyle, anlatıcı genç kızın rüyası aracılığıyla kaderindeki dinî motifleri önceden gördüğünü anlatmaya çalışır.

Anlatıcıya göre, kaderinde kendisine dinî ve kutsal bir vazife atfedilmiş olan annesi karnında mucizevi bir bebek taşır. Geleceğin şairi olacak bu bebek olağanüstü özelliklere sahiptir. Elbette bu bebeği taşıyan anne de özel ve ideal biridir. Hamile kadına bebeğin mucizevi oluşuna dair bir takım alametler belirir. Şöyle anlatılır:

“Gece yarısı, sessiz bir saatte,
Hamile kadın, gözyaşları içinde,
Dua ederken ikonaların önünde,
Aniden bir ses duyar: Nerede? Tam olarak, onun içinde
Bir bebek bağırdı! Ve daha güçlü
Fakat belirgin şekilde duyulan
Kulakları sağır eden bir çığlık yayıldı... Mucizelerin

Fısıltılarıyla canlı olan bir ormandı onun dünyası.

...

Şaşırdı, duygulandı,
Alameti algıladı.

...

Fakat peki bu işareti nasıl yorumladı?

Bu işaret ona nasıl bir gizli armağanı önceden bildirmişti?"

(В полночный, безотзывный час,

Беременная, со слезами,

Она, молясь пред образами,

Вдруг слышит: где же?... точно, в ней

Младенец вскрикнул!... и сильней

Опять раздался заглушенный,

Но внятный крик... Ей мир был лес,

Живой шептанием чудес.

...

Удивлена, умилена,

Прияла знаменье она.

...

Но как же знак истолковала?

Какой вещал он тайный дар?) (İvanov, 1971, s. 231-232).

Annesine vaat edilen *gizli armağan* şairin ta kendisidir. Gizli tutulan bu kutsal ve özel bebek ancak eserdeki genç kadın gibi inançlı ve itaatkâr birine verilebilir. Genç kadın bebeğin sesini herkesten uzakta tek başına dua ederken işitir. Kadın metafiziksel varlıklarla iletişim kurabilen kutsal birisi olarak betimlenir. Neticede, bebek dünyaya gelir ve etrafını gözlemlemeye başlar. Anlatıcı çocuğun ilk görsel izlenimlerini şu otobiyografik dizelerle verir:

“Найванат баһçесинин

Кöhне пармаклığı şehir dışına

Узаныyordu neredeyse o günlerde.

Еski bir ev satın aldılar,

Çите rağmen,

Çитин ardında kurt sürüsü ulurdu

Ve yarığın içinde çok eski zamandan kalma boynuz

Uyanmaya çalışırdı gergedan.

Orada Georgiyevski Sokağı’yla

Volkov Sokağı kesişirdi;

Georgi’de vaftiz edildim...

Flütlerin yankısı çınlar kilisenin ön bölümünde

Dünyevi hapishanenin, ölme,

Benim çocukluğumun ilkel cenneti!

...

Aden’in sınırına bakan

Pencerelerden birinin

Kapalı olduğunu anımsıyorum... Ah,

Varlığın erken dönem görüntülerinin poeması!

...

Bahçemiz vahşi hayvanların ele geçirdiği
Cennete eşik görevi yapıyordu,
Bir dizi yaşlı akasya görüyorum,
Акағасı, kır saçlı kapıcının
Ambarının kapısındaki, gökçe tuygun kuşu gibi,
Karahindiba gibi, sadece üfle!"

(Зоологического Сада

Чуть не за городом в те дни

Тянулась ветхая ограда.

Домишко старенький они

Купили супротив забора,

За коим была волчья свора

И в щели допотопный рог

Искал просунуть носорог.

С Георгиевским переулком

Там Волков узенький скрещен;

Я у Георгия крещен...

Как эхо флейт в притворе гулком

Земной тюрьмы, — не умирай,

Мой детский, первобытный рай!

...

Меж окон, чтб в предел Эдема

Глядели, было — помню я —

Одно слепое... О, поэма

Видений ранних бытия!

...

Зверям присвоенного рая

Служил преддверием наш сад:

Акаций старых вижу ряд,

Березу, — у ворот сарая

Седого дворника, как лунь,

Как одуванчик — только дунь!) (İvanov, 1971, s. 239).

Eserde anlatıcının anne imgesini idealize etmek üzere başvurduğu dinî ve metafiziksel unsurlarla gerçek otobiyografik olaylar iç içedir. Şairin bebeklik dönemindeki anılarından oluşan eserde anlatıcının imgelemindeki izlenimler yarı belirgin yarı muğlaktır. Anlatıcının bilinç akışı şeklinde sıraladığı karmaşık his ve anıları, kişiliğinin oluşmaya başladığı bebekliğine özlem duyduğunu gözler önüne serer. Bunun yanı sıra, anlatıcı ilk yıllarını geçirdiği evini ve çevresini Eski Ahit'te Âdem ile Havva'nın yaşadığı cennet bahçesi olan *Aden Bahçesi* ile özdeşleştirir. Bu suretle bebeklik yıllarında hayatındaki dinî unsurların yoğunluğuna işaret ettiği söylenebilir.

Eserin devamında bebeğin büyümeye başladığı ve annesinin memesinden kopma vaktinin geldiği anlatılır. İvanov eserine aktardığı bu travmatik olayı hiç unutmamıştır. Zira memeden kesme dönemi gerek anne gerekse bebek için duygusal bir süreç olarak kabul edilebilir. Bebekler

için emzirme, sadece bir beslenme yöntemi değil aynı zamanda rahatlık, güvenlik ve bağlanma için önemli bir etkileşim sağlar. Dahası bebekler, emzirme sırasında annelerinin sıcaklığını, kokusunu ve sesini duyumsayarak güvende hissederler. Sonuçta, şairin annesi bu karmaşık ve zorlu süreci geleneksel mitlere başvurarak atlatmayı tercih eder. Şöyle ki, o günlerde memeden kesilen çocuklara acıktıklarında, üzerine kırmızı bir bez parçası bağlanan ağaç gösterilir, yüksekte süt veren kızıl Lel⁴ kuşunun oturduğu ve uçup gittiği anlatılır (İvanov, 1971, s. 855). Bu olay annenin kadim değerlere bağlılığını gösterir. Eserde anlatıcı memeden kesilme sürecini şu ifadelerle hatırlar:

“Akağaç duruyor, yeşil:

Bak, orada küçük bir kuş var, haşhaş gibi güzel!

Misafir yükseğe uçtu,

Bana sütlü şerbetçi otu hediye etti!

Sen akağaçtasın, kızıl Lel!

...

Belki de, annem susmuyordu,

Eskiye ait mutluluğa saygı duyarak,

Eskiden göğsünden ayırdı

Altın kıvrıkcık saçlı çocuğu.”

(*Стоит береза, зелена:*

Глянь, птичка там — как мак, красна!

Высоко гостя залетела,

Что мне дарила млечный хмель! —

Ты на березе, алый Лель!

...

Быть может, мать не умолчала,

Былое счастье святя,

Как встарь от груди отлучала

Золотоудрое дитя) (İvanov, 1971, s. 241-242).

İvanov annesini kutsal imgelerle özdeşleştirerek idealize ederken babasına karşı tavrı tam tersidir. Ona göre annesi ve kendisi yegânedir ve özeldir. Oysa babasının bu ilişkide etkin bir rolü yoktur. Daha net bir ifadeyle, baba çocuğun dünyaya gelmesinde katkısı olan basit bir araç işlevi görür. Dahası, şair kendisini İsa ile özdeşleştirip şu çarpıcı iddiayı savunur ve öz babasından soyutlar: “*Tek bir babadan doğduğuma inanmıyorum. Bence gebe kalma sürecinin en başında ana rahmine başka bir tohum daha düşüyor. En büyük planda babam Tanrıdır, Göksel Babadır. Şahsen ben sadece babamın değil, başka babaların da oğlu olduğumu hiss ediyorum*” (Altman, 1995, s. 102). Anne ve baba arasındaki çatışma ve uyumsuzluk eserde şu dizelerde yer bulur:

“Ve bu evde her şey ters gitti:

Anne konuşkan ve canlı;

Baba asık suratlı, dalgın, açgözlülükle

Saplar ölü sözcükleri.

Ve kadının kalbini yalan sözlerle

Tanrıtanımazlığa yönlendirmeyi tasarladı.

⁴ Slav mitolojisinde güzellik ve aşk tanrıçası Lada'nın ilk oğludur.

Nafile! Sayıklar Charles Darwin!
Ve peki nerede tüm sebeplerin sebebi,
Ezeli olan atomu yarattıysa?
Protoplazmanın tanrılaştırılması
Annede alaycılık uyandırıyor.
'Orangutanı erkek kardeşim olarak kabul etmek
Saçma!' Sonbahar yağmur bulutları daha karanlık olduğunda,
Baba kapıyı içeriden kilitler."
*(И все в дому пошло неладно:
Мать говорлива и жива;
Отец угрюм, рассеян, жадно
Впивает мертвые слова —
И сердце женское их ложью
Замыслил уклонить к безбожью.
Напрасно! Бредит Чарльз Дарвин!
И где причина всех причин,
Коль не Предвечный создал атом?
Апофеоза протоплазм
Внушает матери сарказм.
«Признать orangutanга братом —
Вот вздор!...» Мрачней осенних туч,
Он запирается на ключ)* (İvanov, 1971, s. 243).

Anlatıcının kendisini İsa, annesini ise Meryem ile özdeşleştirdiği bir tasarıda babaya ihtiyaç yoktur. Üstelik annesi inançlarına derin bir bağlılık duyan ve bu inançları hayatının merkezine koyan biriyken, babası onu ateizme davet eder. Bu durum çocuğu babasından daha da uzaklaştırır. Nitekim vereme yakalanan babası uzun süre hasta yatmasının ardından hayatını kaybeder. Tüm benliğiyle annesine bağlı olan anlatıcı için babasının ölümünün trajik olmadığı söylenebilir. Zira anlatıcı babasının ölümünü tüm detaylarıyla anımsamasına rağmen cenazesini salt somut ifadelerle şöyle betimler:

"Ben anımsıyorum loşluğu ve açık kapıların
Arasından gelen, salondaki, ışığı
Ve dumanı, kilisedeki gibi. Ben kaybı hissetmedim,
Ama biliyordum,
Aramızda babanın artık olmayacağını:
O orada, gümüşü örtünün altında,
Elleri çapraz biçimde, tabutta uyuyor,
Soğuk, altında çiçek tacıyla..."
*(Я помню сумрак и чрез двери
Открытые, в гостиной, свет
И дым, как в церкви. Я потери
Не чувствовал, хоть знал, что нет
Меж нас отца, не будет снова:
Он там, под серебром покрова,
Скрестивши руки, спит в гробу,*

Холодный, с венчиком на лбу...) (İvanov, 1971, s. 253).

Babasının ölümü anlatıcısı âdeta hiç etkilemez. Annesiyle birlikte inançları doğrultusunda yaşamaya devam ederler. Kısa süre sonra annesi ilginç bir fal ritüelinden oluşan aile geleneğini oğluna uygular. Annesi Eski Ahit'i açar ve beş yaşındaki oğlundan rastgele bir sayfa açarak parmağını bakmadan sayfa üzerinde bir yere koymasını ister. İvanov tesadüfen Mezmur bölümün 151. kısmını seçer: “*Kardeşlerim arasından en küçüğü, babamın evinde en genci bendim, babamın koyunlarını güderdim. Elimle bir arp yaptım, parmaklarımla lir çaldım*” (Mezmur: 151) (Kutsal Kitap, 2018, s. 663). Şairin annesi sevinçle “*Sen bir şair olacaksın*” diye çığlık atar (Deschartes, 1971, s. 7). Nitekim *Otobiyografik Bir Mektup*'ta İvanov annesinin kendisinden bir şair olmasını istediğini şöyle doğrular: “*Annem oğlunun bir şair olmasını istedi hep. Tutkulu bir dindardı. İncil metinlerini gözyaşlarıyla okurdu. Nihilizmden nefret eder, çarı çok severdi*” (1974, s. 8). İvanov ve annesinin ilginç fal ritüeli eserinde şu dizelerde geçer:

“Annem yılın ilk günlerini karşılıyor,
Tahmin yürütüyor, Mezmura yönelip:
‘Baba evinde ben, genç bir çobandım,
En küçüktüm.’
‘Bilge sayfalar sana şair yeteneğinin
Haberini veriyor.’ Ruhumdan hiç
Ayırmadım o günden beri o öğüdü:
Gizli bir ışık gibi,
Oyuk balçık kilin içinde, görevlendirildim,
Hazine verildi...
Vakit geldi, bebeklik, elveda!”
(*Мать новолетие встречает, —
Гадает, разогнув Псалтырь:*
«*В семье отца я, пастырь юный,
Был меньшим.*»
«*Дар песен вещице листы
Тебе пророчат*»... *Неразлучен
С тех пор с душою их завет:*
*Как будто потаенный свет,
В скудели полой, мне поручен, —
Дано сокровище нести...*
Пора младенчества, прости!) (İvanov, 1971, s. 253).

Gerçekten de annesi İvanov'u o günden sonra inançlı bir şair olarak yetiştirmeye başlar. Oğluna düzenli olarak Aleksandr Puşkin ve Vasilij Jukovski'nin şiirlerini okur. Günün büyük bölümünü birlikte dua etmeye ayırırlar.

İvanov, Bakire Meryem arketipi ile özdeşleştirdiği annesini kutsal bir varlık olarak kabul eder. Bu doğrultuda annesinin ona verdiği görev de şair için kutsal sayılır. Neticede annesinin tesiriyle İvanov Rus sembolizminin en önemlilerinden sayılan inançlı bir şair olur. İvanov, oldukça inançlı bir kadın olan annesine Meryem Ana gibi kutsal bir figürün özelliklerini atfederek Tanrıya yönelir.

Sonuç

Edebiyat ve psikoloji özlerinde insan duyguları, heyecanları, çatışmaları ve arzuları barındırmaları bakımından disiplinlerarası bağdaştırıcı akademik çalışmalara uygun alanlardır. Freud'un çalışmaları temelinde gelişen psikanalitik edebiyat çalışmaları eser ve yaratıcısı arasındaki bağlantılara ve ilişkilere odaklanır. Freud'un öğrencisi olan ve kendi kuramlarını geliştirerek özgün çalışmalarıyla tanınan Jung'un arketip kavramı edebiyat analizlerinde kullanıma elverişlidir. Tüm insanlığın deneyimlerinden oluşan ve nesilden nesle aktarılan ilk imgeleri teşkil eden arketipler, edebî eserlerde farklı imgeler formunda okuyucunun karşısına çıkabilirler. En önemli arketiplerden biri ise, insanın ana rahmine düşmesiyle birlikte yaşamındaki en önemli figürlerden olan anne arketipidir. Anne imgesi çocuğun zihninde belirsiz arketipler formlarında yer alır. Kişi yaşam sürecinde edindiği öznel deneyimler uyarınca kendine ait olumlu ya da olumsuz anne kompleksleri geliştirir. Bu komplekslerin oluşumu hâlihazırda bulunan arketiplere bağlıdır.

Rus sembolizminin en önemli kuramcılarında olan İvanov, hayatının ilk beş yılını anlattığı otobiyografik poeması *Bebeklik*'te anne imgesini ön plana çıkarır. Detaylı ve metaforik anne tasviri, İvanov'un zihnindeki anne arketiplerine dair okuyucuya ipuçları sunar. İvanov eserde dinî inançlarını yoğun bir biçimde yaşayan bir annenin oğlu olarak dünyaya geldiğini gösterir. Şairin annesinin ailesinin de inançlı olduğu, hatta bazı aile üyelerinin rahip olduğu anlatılır. Genetik, kültürel ve çevresel etkilerin İvanov'un imgeleminde dinî değerleri ön planda tutan bir anne arketipi oluşturmaya zemin hazırladığı düşünülebilir. Bununla birlikte, Ortodoksluğun yaygın olduğu bir coğrafyada doğmasının anne arketipini Meryem Ana imgesiyle dolayısıyla kendisini İsa imgesiyle özdeşleştirmesinde etkili olduğu varsayılabilir. Şair çok sevdiği annesini Bakire/ Ana Meryem ve gül arketipleriyle özdeşleştirerek ona kutsiyet atfeder. Eserde dünyevi hazlara önem vermeyen, inançlı, sevecen, sadık, koruyucu, şifa veren, kusursuz ve ideal bir Ortodoks kadını tasviri ile karşılaşılır. İvanov'un zihnindeki ideal anne arketipi sebebiyle annesini mükemmel ve eksiksiz olarak algıladığı çıkarımı yapılabilir. Eserde şairin annesinin baskın karakteri ve etkin gücüyle şairin tüm hayatını ve düşünce yapısını etkilediği gözler önüne serilir. Sonuç olarak, İvanov'un bilinçdışında var olan anne arketipini gerçekleştirmek için annesine kutsiyet sağlayacak deneyimlere yöneldiği düşünülebilir.

Extended Abstract

Vyacheslav Ivanovich Ivanov (1866-1949), a philosopher and poet associated with Russian Symbolism, composed his work "Infancy" (Младенчество) between the years of 1913 and 1918, delving into his earliest impressions and memories of his childhood. This study aims to investigate the role of Ivanov's beloved mother, Alexandra Dmitrievna Preobrazhenskaya, as a representation of the mother archetype within the framework of the Swiss psychiatrist Carl Gustav Jung's collective unconscious theory. The analysis begins by providing a detailed exposition of Jung's theories of archetypes and the mother archetype, emphasizing its significance in shaping individual and collective human experiences. Literature and psychology are suitable fields for interdisciplinary academic studies due to their inherent inclusion of human emotions, passions, conflicts, and desires. Psychoanalytic literary studies, developed based on Sigmund Freud's work, focus on the connections and relationships between the work and its creator. Jung, a student of Freud who developed his own theories, introduced the concept of archetypes, which is applicable in literary analysis. Archetypes, which constitute the primal images derived from the collective

experiences of humanity and transmitted from generation to generation, can appear in literary works in various symbolic forms. By employing descriptive and biographical methods, the study delves into Ivanov's poetic expressions and investigates the profound influence his relationship with his mother had on his life and career. Through a thorough examination of Ivanov's poetry, it becomes evident that his artistic and religious-moral perspectives were profoundly influenced by his mother from his earliest moments. Drawing on the concept of archetypes, Ivanov identifies his mother with the Mary archetype, symbolizing sacredness, purity, and unconditional love. Additionally, he associates her with the rose archetype, representing beauty, fertility, and divine femininity. These archetypal associations reveal Ivanov's deep reverence for his mother and his perception of her as a divine and sacred figure. The study reveals how Ivanov's portrayal of his mother as a transcendent and holy presence in "Infancy" contributes to the overall theme of the poema. Her character serves as a catalyst for Ivanov's exploration of his own spiritual and creative journey. By analyzing Ivanov's poetic expressions and investigating his biographical background, the research sheds light on the profound impact of the mother archetype on his artistic development. In conclusion, this study offers a comprehensive analysis of the image of the mother in Vyacheslav Ivanov's "Infancy" through the lens of Jung's mother archetype. It highlights the role of Ivanov's mother as a sacred and transformative figure in his life, shaping his poetry and religious-moral worldview. Ivanov portrays himself as being born into a family with a strong religious belief system, primarily embodied by his mother. The poema highlights that his mother's family was devout, with some members even serving as priests. It can be argued that genetic, cultural, and environmental influences provided a foundation for Ivanov to develop a mother archetype that prioritizes religious values in his imagination. Additionally, being born in a region where Orthodoxy is widespread likely influenced his identification of the mother archetype with the image of the Virgin Mary, and consequently, his identification of himself with the image of Jesus. The poet associates his beloved mother with the Virgin Mary and the rose archetype, attributing sanctity to her. In the poema, she is depicted as a devout, loving, loyal, protective, healing, flawless, and ideal Orthodox woman who disregards worldly pleasures. It can be inferred that due to the idealized mother archetype in Ivanov's mind, he perceives his mother as perfect and flawless. This research deepens our understanding of Ivanov's work and underscores the universal significance of the mother archetype in literary and psychological contexts.

Kaynakça

- Altman, M. S. (1995). *Razgovori s Vyačeslavom İvanovim*. Peterburg: İnapress.
- Apaydın, B. (2019). Palimpsest Kavramı ve Mekânsal Dönüşüm. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, Cilt 9, Sayı 2, 90-103.
- Aras, G. (2019). Psikanalitik Kuram ve Joseph Conrad'ın *Karanlığın Yüreği* Eseri. *Edebiyat Kuramları. Giriş ve Uygulama*. Mehmet Ali Balkaya ve Kuğu Tekin (Ed.). Ankara: Çizgi Kitabevi.
- Arhangelski, A. (1994). Mladenčestvo Vyačeslava İvanova i filosofiya detstva u Borisa Pasternaka. *Cahiers du Monde russe*, Vol. 35, No. 1/2, 285-293.
- Cebeci, O. (2015). *Psikanalitik Edebiyat Kuramı*. (3. Baskı). İstanbul: İthaki Yayınları.

- Deschartes, O. (1971). Vvedeniye. *Vyaçeslav İvanov. Sobraniye soçineniy. Tom 1.* D. V. İvanov ve O. Deschartes (Ed.). Brüksel: Foyer Oriental Chrétien, 5-227.
- Fordham, F. (1996). *Jung Psikolojisinin Ana Hatları.* Aslan Yalçiner (Çev.). İstanbul: Say Yayınları.
- İvanov, V. İ. (1971). *Vyaçeslav İvanov. Sobraniye soçineniy. Tom 1.* D. V. İvanov ve O. Deschartes (Ed.). Brüksel: Foyer Oriental Chrétien.
- İvanov, V. İ. (1974). Avtobiografiçeskoye pismo. *Vyaçeslav İvanov. Sobraniye soçineniy. Tom 2.* D. V. İvanov ve O. Deschartes (Ed.). Brüksel: Foyer Oriental Chrétien, 5-22.
- İvanov, V. İ. (1987). O Novalise. *Vyaçeslav İvanov. Sobraniye soçineniy. Tom 4.* D. V. İvanov ve O. Deschartes (Ed.). Brüksel: Foyer Oriental Chrétien, 252-280.
- Jacobi, J. (2002). *Complex/Archetype/Symbol in the Psychology of C. G. Jung.* London: Routledge.
- Jung, C. G. (1959). *The Collected Work of C. G. Jung. Volume 9. Part 1.* William Mcguire (Ed.). New York: Princeton University Press.
- Jung, C. G. (1981). Psikoloji ve Edebiyat. *Psikanaliz Açından Edebiyat. Freud, Jung, Adler.* Selahattin Hilav (Çev.). Ankara: Dost Kitabevi.
- Jung, C. G. (1995). *Ulysses ve Picasso Üzerine Denemeler.* Mazhar Candan (Çev.). İstanbul: Düşün Yayıncılık.
- Jung, C. G. (2015). *Rüyalar.* Aylin Kayapalı (Çev.). İstanbul: Pinhan Yayıncılık.
- Jung, C. G. (2021). *Dört Arketip.* Zehra Aksu Yılmaz (Çev.). İstanbul: Metis Yayınları.
- Krasovitskaya, M. S. (2014). *Liturgika: kurs leksii.* Moskova: PSTGU.
- Kutsal Kitap (Tevrat, Zebur, İncil) (2018). İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.
- Losev, A. F. (1989). *İz poslednih vospominaniy o Vyaçeslave İvanove.* Moskova: Eshil.
- Obatnin, G. (2000). *İvanov- mistik (Okkultniye motivi v poezii i proze Vyaçeslava İvanova 1910-1979).* Moskova: Novoye literaturnoye obozreniye.
- Salman, S. (2008). The Creative Psyche: Jung's Major Contributions. *The Cambridge Companion to Jung.* P. Young-Eisendrat, T. Dawson (Ed.). Cambridge: Cambridge University Press, 57-76.
- Samuels, A. (2008). The Historical Context of Analytical Psychology. *The Cambridge Companion to Jung.* P. Young-Eisendrat, T. Dawson (Ed.). Cambridge: Cambridge University Press, 1-19.
- Silard, L. (2017). Roza i krest A. Bloka v svete rozenkrejterserkih traditsiy. *Studia Litterarum,* Vol. 1, 235-261.
- Titarenko, S. (2016). Poema Vyaçeslava İvanova 'Mladençestvo': simboliçeskiy yazık avtobiografiçeskogo mifa. *Vyaç. İvanov: pro et contra, antologiya. T. 2.* A. B. Şişkin (Ed.). Peterburg: TSSO, 351-368.
- Zobin, G. (2022). *Vyaçeslav İvanov. Put jizni.* Moskova: Molodaya gvardiya.

Ethical Statement/Etik Beyan: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.

Çatışma beyanı/Declaration of Conflict: Çalışmada kişi ya da kurumlar arası çıkar çatışmasının olmadığı beyan olunur. / It is declared that there is no conflict of interest between individuals or institutions in the study.

Telif Hakkı&Lisans/Copyright&License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0